

Klagenemnda for krav om kompensasjon og billighetserstatning
for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i
internasjonale operasjoner

Unntatt off., jf. offl § 13.1 jf. fvl § 13.1

VEDTAK

- Klagesak nr.:** 8/2013
- Klager:** [REDACTED]
- Klagers prosessfullmektig:** Advokat Elisabeth Aaby Trøttestad
- Klagen gjelder:** Forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om
særskilt kompensasjonsordning.
Spørsmål om skadelidte har krav på
kompensasjon tilsvarende 65 G.
- Beslutningsdato:** 18. juni 2013
- I behandlingen har deltatt:** Anne Stine Eger Mollestad
Eva Klepsland Drageset
Odd Helge Olsen
Trond Jørgensen
- Konklusjon:** Klagen tas til følge. Skadelidte innvilges
kompensasjon i henhold til forskriften
§ 4a, jf. § 4b med fradrag for tidligere
utbetalt kompensasjon, jf. § 5. Utgifter
til juridisk bistand dekkes i sin helhet.

1. Sammendrag av saksgangen

Klagen gjelder krav etter forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner (kompensasjonsforskriften).

██████████, født ██████████, heretter kalt skadelidte, tjenestegjorde som lagfører i ██████████ og i ██████████. Skadelidte opplevde flere belastende hendelser mens han tjenestegjorde i ██████████. Blant annet ble han på slutten av en forlenget vaktperiode (6 uker) stående i en vedvarende traumatisk stress-situasjon i forbindelse med at stillingen ble beskytt hver morgen i en uke i strekk. Skadelidte hadde flere døgn uten søvn. Laget ble også beskytt mens de satt i tilfluktsrom, men fikk ikke tillatelse til å besvare ilden. Til å begynne med var situasjonen svært uoversiktlig og skadelidte opplevde stort stress/ansvar og var i konstant beredskap for å kunne ivareta sine underordnede, som også var psykisk preget av situasjonen. Ved en annen anledning fikk skadelidte melding om at det var noen skadde nedenfor hovedkvarteret til tropp 2. Skadelidte var først på stedet rett etter hendelsen. Han ble møtt av lukten av brent menneskekjøtt, innvoller/kroppsdeler spredt rundt, synet av en sko med en avrevet fot, osv. Skadelidte var opptatt av å skjerme de andre på laget. Han husker at de grillet kjøtt til middag da han kom tilbake til leiren samme dag. Skadelidte reagerte da med kvalme og klarte ikke å spise. Rett i etterkant av hendelsen angir han daglige gjenopplevelser av hendelsen, såkalte "flashbacks". Dette har også skjedd senere, i tiden etter hjemkomst fra ██████████, i perioder flere ganger ukentlig.

Etter seks år i forsvaret slutten han og jobbet videre som vikar ved en barneskole og deretter kontorfullmektig ved en videregående skole. Fra 1995 – 1997 tok skadelidte et to-årig studium i administrasjon og ledelse ved ██████████. Deretter studerte han personalledelse og kompetanseutvikling. Han arbeidet deretter med kvalitetssikringssystemer for et anleggsfirma, senere som kontorsjef og bedriftsrådgiver. Deretter arbeidet han som prosjektleder i kommunen fra 2001-2003. Fra 2003 og frem til sykemelding i 2006 arbeidet han som leder i en arbeidsmarkedsbedrift.

Den 22. juni 2010 fikk skadelidte innvilget kompensasjon etter 35 G-ordningen med fradrag for tidligere utbetalt billighetserstatning på bakgrunn av spesialisterklæring skrevet av spesialist i psykiatri, Heidi Ranvik Jensen, datert 18. mai 2009. SPK kom til at erklæringen oppfylte kravene som Forsvarsdepartementets mandat oppstiller, og la derfor denne til grunn. Jensen konkluderer med at det er klar årsakssammenheng mellom ██████████ og skadelidtes varige psykiske belastningsskade og uførheten.

I vedtak av 17. oktober 2012 har SPK gitt skadelidte avslag på krav om kompensasjon tilsvarende 65 G, fordi SPK finner det ikke sannsynliggjort at tjenesten er en nødvendig betingelse for skadelidtes psykiske belastningsskade jf. forskriftens § 3.

Skadelidte møtte for nemnda med sin advokat og gjorde rede for sitt syn på saken. Det ble anført at skadelidte ble tilkjent kompensasjon tilsvarende 35 G i henhold til alminnelig årsakslære, da Forsvarsdepartementets tolkningsnotat av 22. november 2010 vedrørende lempeligere bevisvurdering ikke forelå på vedtakstidspunktet. Siden samme regler om årsakslære gjelder både for 35 G-ordningen før tolkningsnotatet fra Forsvarsdepartementet forelå og under 65 G-ordningen, må SPKs standpunkt vedrørende årsakssammenheng i 35 G-vedtaket også gjelde ved 65 G-vedtaket. Subsidiært anføres urettmessigheten og urimeligheten ved å legge til grunn Lie-kriteriene ved psykiske lidelser.

2. Nemndas vurdering

Det sentrale spørsmålet i saken er om skadelidte har krav på kompensasjon etter forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning § 4a, tilføyd ved forskrift 2012-06-18 nr. 647 som åpner for en utvidet kompensasjon tilsvarende ytelsen etter forsvarspersonelloven § 12b.

En søknad om kompensasjon etter forskriften § 4a forutsetter en ny vurdering basert på de strengere krav til bevis og bevistema enn det som har vært retningsgivende for 35 G-ordningen, hvor det i tolkningsnotat av 22. november 2010 fra Forsvarsdepartementet er uttrykt at beviskravet skal praktiseres lempeligere.

Utover å oppfylle vilkårene for kompensasjon etter 35 G, forutsetter en rett på kompensasjon tilsvarende 65 G at man oppfyller de beviskrav og bevistema som gjelder etter det lovfestede objektive ansvaret i forsvarspersonelloven § 12 b. Bestemmelsen lyder:

«Staten skal uavhengig av skyld erstatte tap påført sivilt eller militært personell på grunn av skade eller sykdom oppstått som følge av tjeneste i en internasjonal operasjon, herunder psykiske belastningsskader.»

Hva som nærmere ligger i beviskravet og bevistemaet etter forsvarspersonelloven § 12 b, må utledes av forarbeidene til bestemmelsen. I Ot.prp. nr. 67 (2008-2009) s. 56 står det:

«Når det gjelder krav til årsakssammenheng, er det tilstrekkelig at skadelidte sannsynliggjør at skaden vedkommende har pådratt seg har oppstått som en følge av at sivilt eller militært personell «tjenestegjør i en internasjonal operasjon». Det er ikke nødvendig å kunne sannsynliggjøre at skaden skyldes en eller flere bestemte enkelthendelser, eller en konkret belastning. Det er tilstrekkelig å knytte årsakssammenhengen til tjenesten som sådan.»

Forsvarsdepartementet har i forbindelse med endringene i forskriften utarbeidet et høringsnotat av 30. mars 2012. Her uttales det at

«Prinsippet om fri bevisbedømmelse gjelder, men departementet mener at dokumentasjonen av skaden og årsaksforholdene blant annet gjennom en spesialisterklæring vil måtte tillegges vesentlig vekt i denne vurderingen. Særlig viktig ved bevisbedømmelsen vil være nedtegnelser foretatt i tid nær opp til den begivenhet eller det forhold som skal klarlegges. Spesielt beskrivelser foretatt av fagfolk for å få klarlagt en relevant tilstand vil være viktig, eksempelvis akuttsymptomer og brosymptomer etter en traumatiserende hendelse.»

Det skal legges til grunn en fri bevisbedømmelse. Det innebærer at man etter en fri vurdering av de bevis som er fremlagt i saken, avgjør hvilket saksforhold som skal legges til grunn for avgjørelsen. Høringsnotatet som er utformet av Forsvarsdepartementet sier at tidsnære begivenheter er særlig viktig ved bevisbedømmelsen. Nemnda bemerker at slike tidsnære begivenheter kan få særlig betydning dersom det som blir sagt senere står i klar motstrid til det som er sagt tidligere. Det som uttales fritt og uavhengig umiddelbart etter tjenesten kan da ha stor bevisverdi. Slike tidsnære nedtegnelser kan imidlertid vise seg å være misvisende, særlig fordi vedkommende på dette tidspunktet ønsket seg tilbake i utenlandstjeneste ved en senere anledning, og derfor oppga tjenesten som mindre krevende enn den reelt sett var. Det kan være bakgrunnen for at skadelidte krysset av på at han følte seg helt frisk etter tjenesten.

Det må videre vektlegges at man i de foreliggende tilfeller har å gjøre med psykiske belastningsskader, som karakteriseres som en senskade. Slike senskader materialiserer seg

nødvendigvis ikke i umiddelbar tilknytning til tjenesten, men gir psykiske plager og symptomer først ved en senere anledning.

Det er etter nemndas oppfatning det alminnelige beviskravet som følger av forsvarspersonelloven § 12b som skal anvendes, og høringsnotatet fra Forsvarsdepartementet kan derfor ikke tillegges så stor vekt at man går bort fra utgangspunktet om en fri bevisbedømmelse.

Nemnda er av den oppfatning at SPK derfor, i for stor grad, har lagt vekt på de kriteriene som oppstilles i Ask- og Lie-dommene når de vurderer kravet til tidsnære bevis i 65 G-saker. SPK begrunner avslaget blant annet med at det går svært lang tid fra 1994 til 2007/08 før skadelidtes psykiske plager med relasjon til tjenesten nevnes i den medisinske dokumentasjonen. Etter SPKs oppfatning avhjelper ikke sakens øvrige opplysninger og vurderinger i tilstrekkelig grad denne mangelen på sannsynliggjorte akutt symptomer og brosymptomer etter, og som følge av tjenesten.

Kriteriene som blir oppstilt i de nevnte dommene er basert på diagnostisering av somatiske lidelser, nærmere bestemt nakkeslengskade som følge av whiplash mekanisme som har et bestemt symptommønster. Det fremstår for nemnda som fremmed å anvende de samme kriterier i tilknytning til psykiske diagnoser. Beskrivelser av akutt symptomer og brosymptomer etter traumatiserende hendelser fra tjeneste i internasjonale operasjoner kan heller ikke anses å være like relevant når det gjelder psykiske belastningslidelser.

Nemnda mener av den grunn at det ikke kan oppstilles som et vilkår at det foreligger tidsnære bevis. Man er her henvist til en fri bevisbedømmelse, jfr. forarbeidene til forsvarspersonelloven § 12b. Det oppstilles da ingen begrensninger for hvilke bevis som kan fremlegges, men vekten av dem vil naturligvis variere.

Klagenemnda legger til grunn at skadelidte har en varig psykisk belastningsskade som følge av internasjonal tjenestegjøring, og er 100 % ervervsmessig ufør. Problemstillingen i saken er om hele uførheten kan tilbakeføres til tjenesterelaterte psykiske belastningsskader.

Ved krav om kompensasjon tilsvarende 65 G gjelder da de alminnelige erstatningsrettslige reglene for bevis og årsakssammenheng. Det betyr at det stilles strengere krav til dokumentasjon av årsakssammenheng enn ved 35 G. Forsvarsdepartementets tolkningsnotat av 22. november 2010 om lempeligere beviskrav gjelder ikke. Etter alminnelige erstatningsrettslige regler må det foreligge sannsynlighetsovervekt, det vil si mer enn 50 % sannsynlighet, for at skaden skyldes tjenestegjøring i en internasjonal operasjon. Det skal bevises en psykisk belastningsskade som følge av internasjonal tjeneste. Det er ikke oppstilt krav om at skadelidte må oppfylle diagnosekriteriene for en konkret lidelse, som f.eks. PTSD. Betegnelsen psykiske belastningsskader er svært vid, og det avgjørende er derfor om lidelsen kan karakteriseres som en psykisk belastningsskade.

I vedtak vedørende kompensasjon tilsvarende 65 G, viser SPK til spesialisterklæring utarbeidet av psykiater Jensen, som ble lagt til grunn i vedtak etter 35 G-ordningen. SPK mener erklæringen bygger på det som er beskrevet av søker og søkerens kone, samt tjenesteuttalelsene. Videre mener SPK at dr. Jensen angir diagnosen PTSD, men knytter ikke diagnostiseringen til de alminnelige kriterier for PTSD. Skadelidte ble innvilget kompensasjon tilsvarende 35 G før Forsvarsdepartementets tolkningsnotat om lempeligere beviskrav forelå. Det tyder på at SPK praktiserte alminnelig årsakslære på tidspunktet for innvilgelse av kompensasjon etter 35 G-ordningen. På bakgrunn av dette stiller nemnda seg uforstående til at

SPK basert på samme spesialisterklæring og samme medisinske dokumentasjon som i tidligere vedtak, har kommet til motsatt konklusjon i vedtak etter 65 G-ordningen.

De nærmere krav til årsakssammenheng utledes av den alminnelige erstatningsrett. Erstatningsretten bygger på betingelseslæren. Etter betingelseslæren vil tjenesten være årsak til den psykiske belastningsskaden skadelidte lider av, dersom den har vært en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for uførhetens inntreden. Det er den skadelidte som bærer bevisbyrden for at det foreligger en slik nødvendig og tilstrekkelig årsakssammenheng. Årsakskravet mellom en handling og en skade er vanligvis oppfylt dersom skaden ikke ville ha skjedd om handlingen tenkes bort. Handlingen er da en nødvendig betingelse for at skaden inntreffer, jf. eksempelvis Rt. 1992 s. 64.

SPK har anført at skadelidte ville ha vært helt eller delvis ervervsufør, dersom ██████████ tenkes bort. SPK viser til at journaler fra 1995, året etter siste tjenestegjøring, tar opp alminnelige plager som for eksempel forkjølelse, senebetennelse, ribbeinsbrudd mv. Først i 2005 nevnes stressreaksjoner, magesmerter, slapphet, søvnløshet ved enkelte konsultasjoner, og i notat av 24. august 2006 kobles disse plagene til skadelidtes livssituasjon; skadelidte hadde byttet jobb to ganger, fått to barn, flyttet tre ganger og bygget hytte – alt i løpet av de foregående seks år. Bevisbyrden for at skadelidte uansett ville ha blitt helt eller delvis varig ervervsmessig ufør, påhviler staten. I den sammenheng vises det til Rt. 1999 s. 1473.

Nemnda bemerker at det ikke leder til noen begrensning i erstatningsansvaret om skadelidte var særlig sårbar, slik at konsekvensen av den psykiske belastningen derfor er mer omfattende for ham enn for de fleste andre. Dersom skadelidte har en særlig mottakelighet som må anses som den helt overveiende årsak til utviklingen av skaden eller sykdommen, kan sårbarheten tillegges vekt. Etter alminnelig erstatningsrett er imidlertid hovedregelen at skadelidte har krav på full erstatning selv om skaden delvis skyldes at skadelidte har vært svært mottakelig. Skadevolder må ta skadelidte som han er. Det betyr at skadevolder må yte full erstatning der skaden er utløst av ansvarshendelsen, også der skaden blir mer omfattende enn for en normalt motstandsdyktig person. Dersom sårbarheten har realisert seg i en medisinsk invaliditet som forelå forut for den skadevoldende begivenhet, eller disposisjon for utvikling av sykdom eller skade har vært en vesentlig aktivt virkende årsaksfaktor ved utviklingen av den aktuelle skade, skal den dog hensyntas.

SPK har vurdert å innhente en ny spesialisterklæring i saken, men kom til at en ny erklæring ikke ville kunne gi opplysninger om aktuelle perioder, og ikke ville ha noen betydning for den vurdering og konklusjon som SPK har kommet til. Nemnda er ikke enig i dette. Når SPK velger å se bort fra en spesialisterklæring som de tidligere har lagt til grunn, og det ikke foreligger nye medisinske opplysninger i saken, ville en ny spesialisterklæring gitt svar på om skadelidte eksempelvis er blitt psykisk syk av å bytte jobb, få barn, flytte og bygge hytte. Slik saken stiller seg nå fremstår det som merkelig at SPK velger å legge vekt på et notat, fremfor en spesialisterklæring som de tidligere har ment at oppfyller kravene som Forsvarsdepartementets mandat stiller.

Hvis det var slik at SPK ikke lenger anså spesialisterklæringen for å oppfylle mandatet, ville det være nødvendig å innhente en ny spesialisterklæring etter det særskilte mandat. I den forbindelse vises det til at forskriften § 3 annet ledd oppstiller krav om at det må foreligge nødvendig spesialisterklæring som tilfredsstillende det særskilte mandat fastsatt av Forsvarsdepartementet, jf. annet ledd.

Nemnda viser til at svært mange saker etter den særskilte kompensasjonsordningen ligger langt tilbake i tid. Ved en bevisvurdering etter de alminnelige erstatningsreglene, er det svært viktig med grundige og utfyllende erklæringer fra en spesialist, og at mandatet gitt av Forsvarsdepartementet besvares tilfredsstillende.

I den foreliggende sak mener nemnda at dr. Jensens erklæring og den medisinske dokumentasjonen for øvrig gir tilstrekkelig grunnlag for å hevde at tjenesten har vært en nødvendig betingelse for skadelidtes psykiske lidelser.

På bakgrunn av dette innvilges skadelidte kompensasjon i henhold til forskriften § 4a, jf. § 4b med fradrag for tidligere utbetalt kompensasjon, jf. § 5.

Det er fremsatt krav om dekning av utgifter til juridisk bistand for klageomgangen stort kr 54 625,- inkl. mva. Kravet gjelder en tidsbruk på 20 timer og 30 minutter, herunder blant annet 5 timer for gjennomgang av nemndsavgjørelsen samt annet etterarbeid. I henhold til forskrift av 24. juni 2011 om klagenemnda § 11, dekkes rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand i anledning klageomgangen. Nemnda kan ikke se at det skal være grunn til å oppstille 5 timer etterarbeid i denne saken. Nemnda kan heller ikke se at den aktuelle sak har reist problemstillinger som forklarer en tidsbruk som foreskrevet. Det endelige timeantallet synes høyere enn det som anses rimelig og nødvendig ut fra sakens kompleksitet og omfang. Etter nemndas syn skal 12 ½ time dekkes.

3. Konklusjon

Klagen tas til følge. Skadelidte innvilges kompensasjon tilsvarende 65 G med fradrag for tidligere utbetalt kompensasjon. SPK utbetaler kr. 33 125,-inkl. mva. for kostnader ved juridisk bistand for klageomgangen.

Vedtaket er enstemmig.

Bergen, 16. august 2013

Eva Klepsland Drageset
Klagenemndas medlem